

Analysis of the accessibility to voluntary counseling and testing services and satisfaction by them of the population in the Republic of Moldova

S. Stratulat

National Centre of Public Health, Chisinau, the Republic of Moldova

Corresponding author: silviast@ya.ru. Article received July 17, 2013; accepted September 15, 2013

Abstract

In the Republic of Moldova HIV infections and/or viral hepatitis counseling and testing are provided free of charge in the offices of voluntary counselling and testing (VCT) and are based both on an individual application and on the direction of the medical staff. Most people are sent to pre- and post-test counseling for HIV and/or hepatitis to the VCT offices by the doctors while their own initiative remains low. 60% of people have been tested on HIV markers without the pre-test counseling and their written informed consent, and about 25% of people who have got the pre-test counseling and have been tested for HIV markers do not know their test results. The people with high risk of infection are not properly covered with counseling by VCT offices. HIV testing based on rapid saliva tests has a limited application in Moldova. To assess the quality of the services of voluntary counseling and testing through the prism of clients' satisfaction by these services a questionnaire to assess the level of customers' satisfaction has been used and 967 people who were advised in these offices have been interviewed. Using the relevant statistic reports (Form №. 25 san) "The quarterly report about the activities of the VCT offices concerning HIV and viral hepatitis B and C", approved by the Ministry of Health, the analysis of the indexes of the activities of VCT offices regarding HIV and viral hepatitis B and C in the period of 2009-2011 has been conducted.

Key words: HIV, counseling and testing, risk of infection, rapid tests.

Analiza accesibilității și satisfacției populației Republicii Moldova la serviciile de consiliere și testare voluntară

Introducere

Infecția HIV/SIDA prezintă o problemă globală pentru sănătate și dezvoltarea economică. Numărul persoanelor infectate cu virusul HIV în lume constituie 35,7 milioane de oameni, anual se depistează 3,1 milioane de cazuri noi. De la debutul epidemiei, au decedat din cauza acestei boli 25 de milioane. În ultimii ani, se atestă o creștere esențială a numărului cazurilor noi în țările Europei de Est și Asiei Centrale [1].

În perioada 1987-2012, în Republica Moldova, au fost înregistrate cumulativ 7781 de persoane infectate cu virusul HIV, inclusiv 2541 – în teritoriile de est. În 2012, incidența infecției HIV la 100 de mii populație a constituit în republică 18,46, inclusiv 13,57 în teritoriile din dreapta Nistrului și 50,82 - în teritoriile de est [2].

La finele anului 2012, prevalența infecției cu HIV a constituit 142,38 la 100 de mii populație, inclusiv pe malul drept – 115,43 și în teritoriile de est – 320,31 [2].

Răspândirea infecției cu HIV are loc în toate unitățile administrativ-teritoriale, cu o rată diferită a prevalenței. Cei mai înalți indici ai prevalenței se înregistrează în mun. Bălți – 764,07, or. Tiraspol – 474,87, Bender – 234,57, mun. Chișinău – 114,87 și în raioanele: Râbnița – 471,34, Slobozia – 251,31, Grigoriopol – 244,20, Basarabeasca – 189,65, Glodeni – 140,06.

Se menține la nivel înalt transmiterea infecției HIV pe cale heterosexuale – 86,12% (2011 – 86,26%), numărul de cazuri de infectare prin intermediul consumului de droguri injectabile este în descreștere, comparativ cu 2011 și constituie

5,54% (2011 – 8,04%) și o diminuare neesențială a ponderii femeilor implicate în procesul epidemic, de la 52,29% în 2011 la 50,72% în 2012 [2].

De o importanță majoră în prevenirea infecției cu HIV, diagnosticul precoce și tratamentul antiretroviral este crearea condițiilor de accesibilitate la servicii de consiliere și testare voluntară a populației [3].

Conform Programului Comun al Națiunilor Unite pentru HIV/SIDA și altor organizații internaționale care activează în domeniul HIV, consilierea și testarea voluntară reprezintă un mijloc economic foarte eficient de prevenire a transmiterii infecției HIV, care asigură: educația populației, inclusiv a persoanelor cu comportament riscant, privind modul sănătos de viață prin schimbarea comportamentului în scopul reducerii transmiterii infecției cu HIV; accesul precoce la îngrijiri medicale, tratamentul antiretroviral al persoanelor seropozitive; posibilitatea de prevenire a transmiterii HIV de la mamă la făt [3].

În Regiunea Europeană, multe persoane care trăiesc cu HIV, nu cunosc statutul lor seropozitiv. În consecință, ele pot rata oportunitatea accesului precoce la tratament, îngrijiri și suport și pot transmite neintenționat infecția HIV altor persoane. În acest context, OMS și UNAIDS recomandă extinderea accesului la consiliere și testare la HIV, inclusiv la adresarea clientului și la inițiativa lucrătorului medical; adaptarea consilierii și testării la nevoile diferitor categorii, grupuri de populație și indivizi; utilizarea testelor rapide pentru detectarea HIV; efectuarea testării HIV întotdeauna cu consimțământul informat, cu consiliere adecvată pre- și posttestare, cu respectarea confidențialității și cu disponibilitatea referirii la alte servicii necesare; analiza politicilor și practicilor referitoare la testarea HIV pentru eliminarea formelor de testare involuntară; extinderea accesului la servicii de testare și consiliere, concomitent cu crearea unui mediu benefic social, politic și juridic în domeniul HIV [3].

Consilierea și testarea voluntară la HIV sunt stipulate în Legea Republicii Moldova „Cu privire la profilaxia infecției HIV/SIDA”, nr. 23-XV din 16 februarie 2007 [4].

Asigurarea populației generale cu servicii de consiliere și testare voluntară la HIV și ITS este o activitate a Programului național de prevenire și control al infecției HIV/SIDA și infecțiilor cu transmitere sexuală pentru anii 2011-2015 [5].

În republică, au fost elaborate și aprobate de Ministerul Sănătății, prin ordinul nr. 344 din 05.09.2007 „Cu privire la crearea serviciului de consiliere și testare voluntară”, conceptul, regulamentul instituirii și funcționării serviciului de consiliere și testare voluntară, formele de evidență, materialele instructiv-metodice: ghidul formatorului și ghidul consilierului în consilierea pre- și posttestare la HIV/hepatite virale B, C [6]. Din 2007, sunt create condiții de acces populației la servicii de consiliere și testare voluntară în cabinete destinate acestei activități.

Material și metode

În scopul descrierii modelului și evaluării implementării serviciului de consiliere și testare voluntară, în Republica

Moldova, au fost studiate documentele internaționale și naționale cu referire la consilierea și testarea voluntară. Au fost evaluate 58 de cabinete de consiliere și testare voluntară, inclusiv 7 din instituțiile penitenciare. Drept instrument de lucru a fost elaborat chestionarul de evaluare a implementării serviciului de consiliere și testare voluntară.

Pentru evaluarea calității serviciului de consiliere și testare voluntară, prin prisma satisfacției clienților acestor cabinete, a fost utilizat chestionarul de evaluare a gradului de satisfacție al clienților și interviuate 967 de persoane, consiliate în cabinetele respective.

Utilizând dările de seamă statistice de ramură (Formular nr. 25 săn.) „Raport trimestrial de activitate a cabinetului de Consiliere și Testare la HIV și hepatitele virale B și C”, aprobat de Ministerul Sănătății, a fost efectuată analiza indicatorilor de activitate a cabinetelor de consiliere și testare voluntară la HIV și hepatitele virale B și C, în perioada 2009-2011.

Rezultate obținute

Începând cu anul 2007, accesul populației la servicii de consiliere și testare voluntară a crescut considerabil, fiind instituite 6 cabinete de consiliere și testare voluntară, în 2008 – 38, în 2009 – 15 și în 2010 – 7. Rata cabinetelor de consiliere și testare voluntară la 100 000 populație a crescut de la 0,16 în 2007 la 1,63 în 2011 (fig. 1).

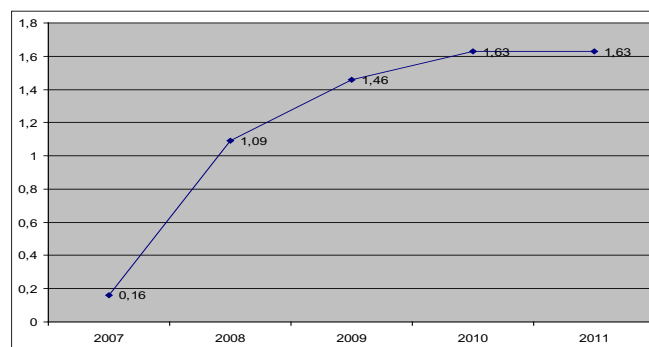

Fig. 1. Rata cabinetelor de consiliere și testare voluntară la 100 000 locuitori.

Accesul la consiliere și testare voluntară este asigurat în toate teritoriile administrative și este reprezentat de 67 de cabinete de consiliere și testare voluntară, inclusiv în 4 spitale de tuberculoză, 7 în instituțiile penitenciare și 8 în teritoriile de est ale republicii.

Amplasarea a 14 (20,9%) cabinete de consiliere și testare voluntară în mun. Chișinău, 3 (4,48%) în mun. Bălți, 2 (2,98%) în orașul Tiraspol, 1 (1,49%) în orașul Bender, 35 (52,24%) în raioanele din dreapta Nistrului, 5 (7,46%) în raioanele din teritoriile de est și 7 (10,45%) în instituțiile penitenciare asigură accesul la servicii de consiliere la HIV și hepatitele virale B și C, atât a populației urbane, cât și rurale, precum și a persoanelor aflate în detenție (fig. 2).

Serviciile de consiliere și testare voluntară se prestează cetățenilor Republicii Moldova, cetățenilor străini și apatrizilor, care au domiciliul sau se află temporar pe teritoriul

Republicii Moldova, în mod *gratuit*, inclusiv anonim. Aceste servicii sunt incluse în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală.

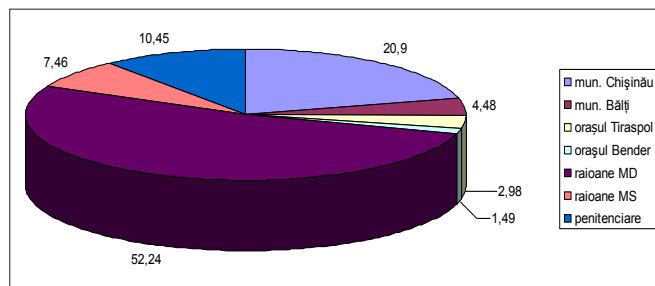

Fig. 2. Amplasarea cabinetelor de consiliere și testare voluntară în teritoriile administrative (%).

Modelul serviciului consiliere și testare voluntară în republică este bazat pe adresarea individuală și referirea persoanelor la inițiativa lucrătorilor medicali, pentru consilierea pre- și posttestare la HIV și/sau la hepatitele virale în cabinetele de consiliere și testare voluntară.

Serviciile acordate în cabinetul de consiliere și testare voluntară includ: consilierea pre-testare cu obținerea consimțământului informat, îndreptarea clienților consiliați pre-testare spre cabinetul de proceduri pentru colectarea sângelui, consilierea post-testare cu eliberarea rezultatelor, referirea persoanelor consiliate și testate, în caz de necesitate, spre serviciile medicale și de asistență psihologică și socială.

Cabinetele de consiliere și testare voluntară sunt asigurate cu personal instruit în consilierea pre- și posttest la HIV și hepatitele virale B și C: 50 (86,21%) dintre persoanele angajate în funcția de consilier au fost instruite în cadrul atelierelor de pregătire în consilierea pre- și posttest la HIV și hepatitele virale B și C, conform programului aprobat de Ministerul Sănătății și 8 (13,79%) specialiști au fost pregătiți la locul de muncă, în Centrul de profilaxie și control al infecției HIV/SIDA, conform unui program redus (fig. 3).

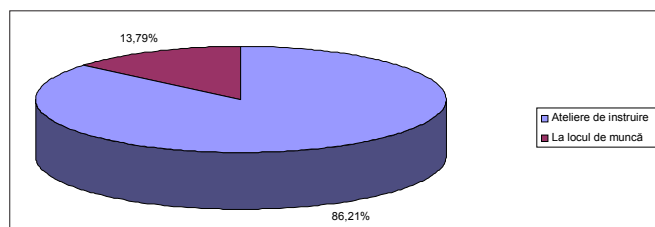

Fig. 3. Instruirea consilierilor în consilierea pre- și posttest la HIV și hepatitele virale B și C (%).

Toate cabinetele sunt asigurate cu mobilier, echipament, consumabile conform regulamentului cabinetului de consiliere și testare voluntară; 43 (74,14%) de cabinete sunt asigurate cu materiale informaționale, 42 (72,42%) – cu prezervative; 54 (93,10%) de cabinete dispun de spațiu privat din punct de vedere auditiv, 50 (86,20%) posedă un dulap pentru păstrarea documentației și fișelor de consiliere, care se închide cu cheie și în 52 (89,60%) de cabinete, calculatorul cu baza de date este protejat cu parolă de acces (fig. 4).

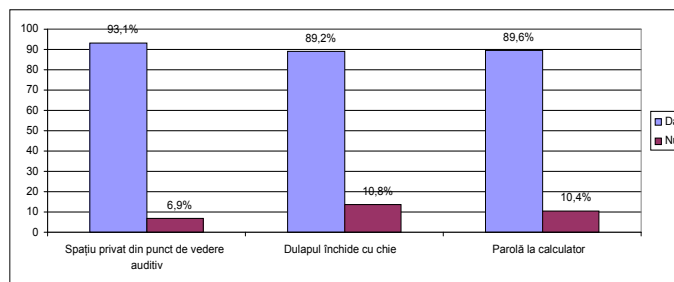

Fig. 4. Măsuri de păstrare a confidențialității în cabinetele de consiliere și testare voluntară (%).

Nu există rând de așteptare la cabinetele de consiliere și testare voluntară, majoritatea clienților – 797 (82,42%) au fost primiți de consilier în mai puțin de 30 de minute, 150 (15,51%) între 30 de minute și o oră, 14 (1,44%) – între una și două ore și 6 (0,63%) – mai mult de două ore (fig. 5).

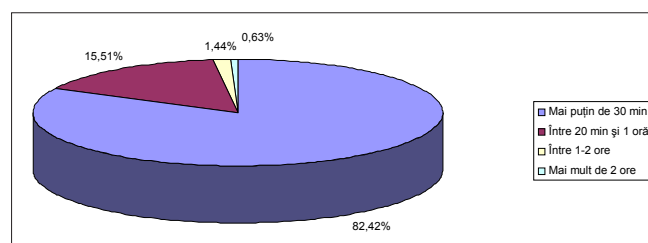

Fig. 5. Cota timpului de așteptare a clienților la cabinetul de consiliere și testare voluntară (%).

În cabinetele de consiliere și testare voluntară, se acordă servicii de calitate: 97,31% de clienți ai cabinetelor au menționat, că li s-a explicat clar scopul discuției, 97,31% – că consilierul i-a ajutat să se simtă liberi în discuție, 96,38% au simțit că sunt ascultați cu atenție de către consilier, 93,27% au fost înțeleși de consilier în legătură cu problemele care îi îngrijorează, 92,14% au identificat comportamentele cu risc și 90,17% au primit toate informațiile de care aveau nevoie.

Opinia privind serviciul de consiliere a fost apreciată drept foarte bună de către 554 (57,31%) clienți ai cabinetelor de consiliere și testare voluntară, bună - de către 364 (37,63%) și proastă de către 49 (5,06%) (fig. 6).

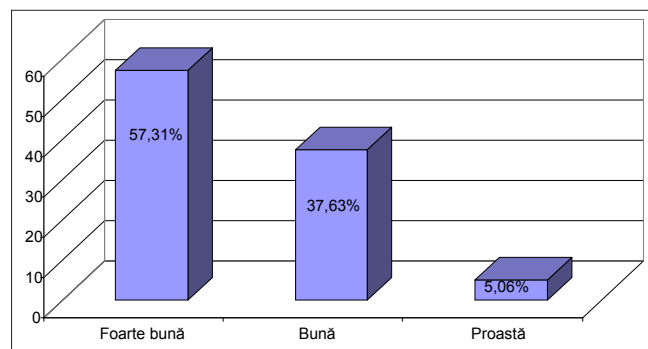

Fig. 6. Aprecierea serviciului de consiliere de către clienții cabinetelor CTV (%).

În perioada 2009-2011, s-a majorat numărul persoanelor consiliate în cabinetele de consiliere și testare voluntară de 1,36 ori.

În pofida faptului, că numărul persoanelor consiliate este în creștere, din cele testate la markerii HIV de la 27,10% în 2009, la 38,36% în 2011, circa 60% dintre persoane sunt testate la markerii infecției cu HIV fără consiliere pre-testare și în lipsa acordului informat în scris (tab. 1).

Tabelul 1

Persoanele consiliate și testate la markerii HIV în Republica Moldova, 2009-2011 (abs.,%)

Anii	2009	2010	2011
Persoane consiliate pre-test	55579	75966	81521
Persoane testate la markerii HIV	209699	210411	212490
% persoanelor consiliate din cele testate la markerii HIV	27,10 ± 0,19 p < 0,001	36,89 ± 0,17 p < 0,001	38,36 ± 0,16 p < 0,001

Circa 25% dintre persoanele consiliate pre-test și testate la markerii HIV nu își cunosc rezultatul, doar 75,21 ± 0,18% în 2009, 74,62 ± 0,15% în 2010 și 74,21 ± 0,14% în 2011 persoane au fost consiliate post-test (fig. 7).

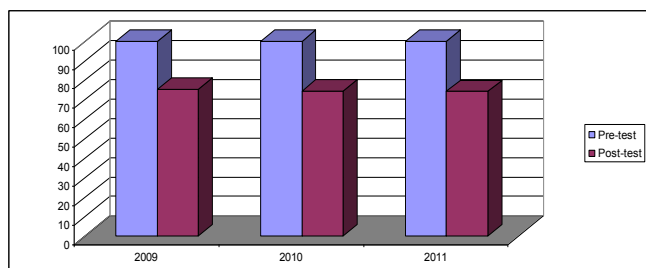

Fig. 7. Distribuția consilierilor pre- și post-test în cabinetele de consiliere și testare voluntară (%).

Pentru consiliere în cabinetele de consiliere și testare voluntară s-au adresat 47,90% persoane din localitățile urbane și 52,10% din localități rurale, în 2009, 51,48% și 48,51%, 51,01% și 49,99%, respectiv, în 2010 și 2011 (fig. 8).

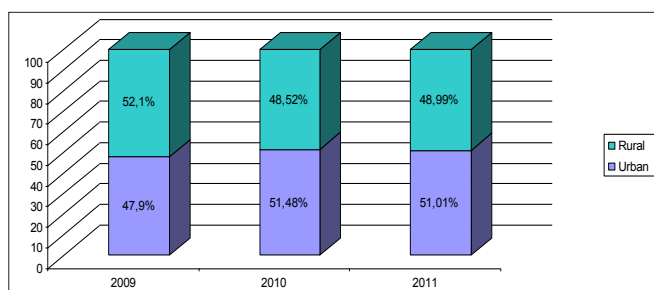

Fig. 8. Structura beneficiarilor cabinetele de consiliere și testare voluntară conform mediului de reședință (%).

Este la un nivel înalt adresarea pentru consiliere în cabinetele de consiliere și testare voluntară a femeilor, ceea ce constituie 71,37 ± 0,18% în 2009, 73,02 ± 0,15% în 2010 și 68,80 ± 0,19% în 2011 cu o pondere scăzută a bărbaților, ea constituind 28,63 ± 0,18%, 26,98 ± 0,15 % și 31,20 ± 0,19%, respectiv (fig. 9).

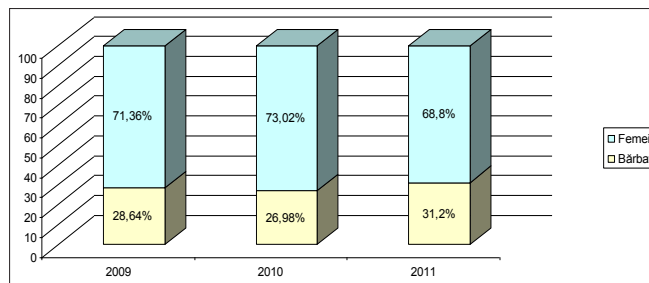

Fig. 9. Structura beneficiarilor cabinetele de consiliere și testare voluntară, conform genului (%).

Beneficiarii cabinetele sunt persoane tinere sexual active, dintre care 78,91 ± 0,20% fac parte din grupul de vârstă de 19-34 de ani (inclusiv 34,24 ± 0,23% – 19-24 de ani și 44,67 ± 0,24% – 25-34 de ani) 9,74 ± 0,14% din segmentul de vârstă 35-44 de ani și 7,57 ± 0,13% au 45 și mai mulți ani (fig. 10).

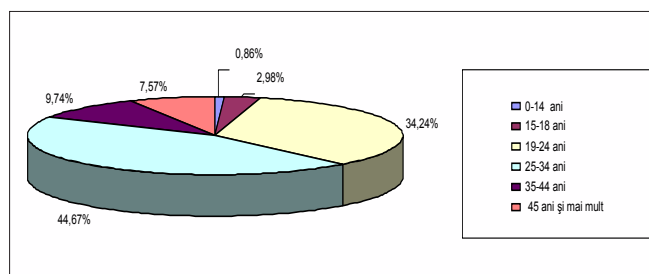

Fig. 10. Structura contingentului de persoane consiliate în cabinetele de consiliere și testare voluntară, în funcție de vârstă (%).

Adresările în cabinetele de consiliere și testare voluntară la inițiativa lucrătorului medical au constituit 89,16 ± 0,13% în 2009, 89,03 ± 0,11% în 2010 și 90,38 ± 0,10% în 2011, pe când adresările la inițiativa clientului sunt reduse ca număr, constituind 10,84 ± 0,13%, 10,97 ± 0,11% și 9,61 ± 0,14%, respectiv (fig. 11).

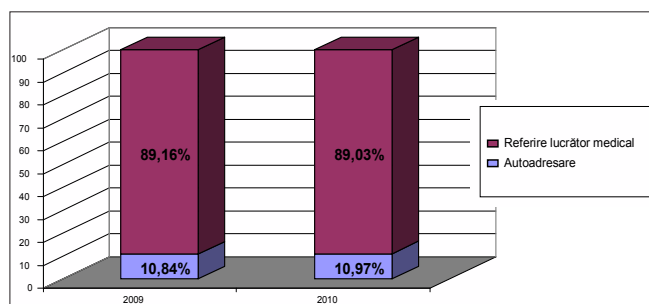

Fig. 11. Structura adresărilor în cabinetele de consiliere și testare voluntară (%).

Se atestă o creștere a numărului persoanelor HIV pozitive, consiliate în cabinetele de consiliere și testare voluntară dintre persoanele înregistrate cu infecția HIV: 54,55 ± 1,88% în 2009, 67,89 ± 1,76 % în 2010 și 56,31 ± 1,84 % în 2011 (p < 0,001) (fig. 12).

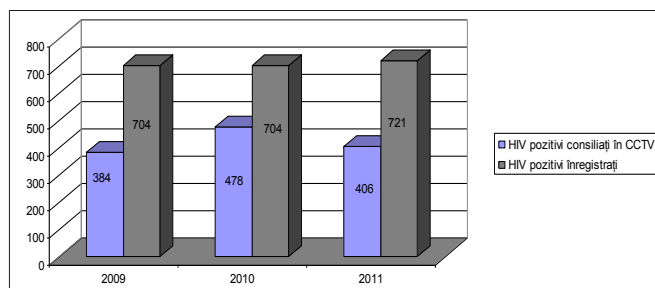

Fig. 12. Distribuția clienților cabinetelor de consiliere și testare voluntară conform rezultatului pozitiv la marcherii HIV (abs.).

Se observă o acoperire joasă cu consiliere a persoanelor cu risc sporit de infectare: 27,73 ± 3,76% în 2009, 43,64 ± 3,03% în 2010 și 61,03 ± 2,64% în 2011 dintre persoanele, care au avut contacte sexuale cu persoane infectate cu HIV, testate la marcherii infecției HIV, au fost consiliate în cabinetele de consiliere și testare voluntară (codul 101), 6,74 ± 1,67%, 12,81 ± 1,59% și 27,93 ± 1,49% dintre utilizatorii de droguri injectabile (codul 102), 9,97 ± 1,7%, 16,89 ± 1,19% și 25,28 ± 1,7% dintre persoanele cu semne clinice ale infecțiilor cu transmitere sexuală (codul 104) și 5,33 ± 1,91%, 7,97 ± 1,93% și 16,43 ± 1,98% dintre persoanele care practică sex comercial și/sau vagabondaj sexual (codul 105) (tab. 2).

În 2009, au fost testate la marcherii infecției HIV cu utilizarea testelor pe sânge în metoda ELISA 209699 de persoane, în 2010 – 210 411 și în 2011 – 212 490 de persoane. Testarea la HIV cu utilizarea testelor rapide pe salivă, a fost inițiată în 2010 și realizată la 5000 de persoane în cabinetele de consiliere și testare voluntară.

Concluzii

În Republica Moldova, serviciile de consiliere și testare la HIV se prestează în mod gratuit și sunt bazate pe adresarea individuală și referirea persoanelor la inițiativa lucrătorilor

medicali, pentru consilierea pre- și posttestare la HIV și/sau la hepatitele virale în cabinetele de consiliere și testare voluntară.

În cabinetele de consiliere și testare voluntară se acordă servicii de calitate: 97,31% clienți ai cabinetelor au menționat, că li s-a explicat clar scopul discuției, 97,31% – că consilierul i-a ajutat să se simtă liberi în discuție, 96,38% au simțit că sunt ascultați cu atenție de către consilier, 93,27% au fost înțeleși de consilier în legătură cu problemele care îi îngrijorează și 92,14% au identificat comportamentele cu risc.

În pofida faptului, că numărul persoanelor consiliate este în creștere, din cele testate la marcherii HIV de la 27,10% în 2009, la 38,36% în 2011, circa 60% dintre ele sunt testate la marcherii infecției HIV fără consiliere pre-testare și în lipsa acordului informat în scris.

Adresările beneficiarilor în cabinetele de consiliere și testare voluntară au loc la inițiativa lucrătorului medical și au constituit 89,16 ± 0,13% în 2009, 89,03 ± 0,11% în 2010 și 90,38 ± 0,10% în 2011, pe când adresările la inițiativa clientului sunt mai reduse, constituind 10,84 ± 0,13%, 10,97 ± 0,11% și 9,61 ± 0,14%, respectiv.

Consilierea în cabinetele de consiliere și testare voluntară a persoanelor cu risc sporit de infectare este joasă și constituie: 6,74 ± 1,67% în 2009, 12,81 ± 1,59% în 2010 și 27,93 ± 1,49% în 2011 printre utilizatorii de droguri injectabile; 27,73 ± 3,76%, 43,64 ± 3,03% și 61,03 ± 2,64% dintre persoanele care au întreținut relații sexuale cu persoane infectate cu HIV; 5,33 ± 1,91%, 7,97 ± 1,93% și 16,43 ± 1,98% dintre persoanele care practică sex comercial și/sau vagabondaj sexual, respectiv.

Circa 25% dintre persoanele consiliate pre-test și testate la marcherii HIV nu își cunosc rezultatul, doar 75,21 ± 0,18% în 2009, 74,62 ± 0,15% în 2010 și 74,21 ± 0,14% în 2011 au fost consiliate post-test.

Tabelul 2

Persoanele cu risc sporit de infectare, consiliate și testate la marcherii infecției HIV(abs.,%)

	Codul testării				
	101	102	103	104	105
Anul 2009					
Persoane consiliate în cabinetele CCTV	142	234	4	656	138
Persoane testate la HIV în țară	512	3471	13	6578	2588
% clienți consiliați din cei testați	27,73 ± 3,76	6,74 ± 1,67	30,76 ± 23,1	9,97 ± 1,7	5,33 ± 1,91
Anul 2010					
Persoane consiliate în cabinetele CCTV	268	437	15	998	196
Persoane testate la HIV în republică	614	3410	13	5906	2458
% clienți consiliați din cei testați	43,64 ± 3,03	12,81 ± 1,59	115,38 ± 10,88	16,89 ± 1,19	7,97 ± 1,93
Anul 2011					
Persoane consiliate în cabinetele CCTV	390	896	55	1427	348
Persoane testate la marcherii HIV în republică	639	3208	23	5644	2117
% persoane consiliate din cele testate	61,03 ± 2,64	27,93 ± 1,49	239,13 ± 24,54	25,28 ± 1,15	16,43 ± 1,98
P	< 0,01	< 0,05	< 0,01	< 0,01	> 0,05

Testarea la HIV cu utilizarea testelor rapide pe salivă, are o aplicare redusă, fiind inițiată în 2010 și realizată la 5000 de persoane consiliate în cabinetele de consiliere și testare voluntară.

References

1. Raportul global HIV/SIDA (UNAIDS), 2010 [UNAIDS report of the Global HIV /AIDS, 2010].
2. Buletin informațional privind infecția HIV/SIDA pentru anul 2012 [Informational Bulletin on HIV/AIDS for 2012].
3. Rasshireniye testirovaniya i konsultirovaniya na VICH kak obiyazatelnyy komponent meropriyatiy po obespecheniyu vseobzhchego dostupa k profilaktike, lecheniyu, ukhodu i podderzhke pri VICH-infektsii v Evropeyskom regione, VOZ, 2010 [Scaling up HIV testing and counseling in the WHO European Region as an essential component of efforts to achieve a universal access to HIV prevention, treatment, care and support, WHO, 2010].
4. Legea Nr.76 din 12.04.2012 pentru modificarea și completarea Legii nr. 23-XVI din 16 februarie 2007 cu privire la profilaxia infecției HIV/SIDA, 01.06.2012 [Law № 76 of 12.04.2012 amending and supplementing Law № 23-XVI of February 16, 2007 on HIV/AIDS 01.06.2012]. *Monitorul Oficial*. 2012;104-108, art № 366. <http://lex.justice.md/md/343384/>
5. Programul național de prevenire și control al infecției HIV/SIDA și infecțiilor cu transmitere sexuală pentru anii 2011-2015 [National Programme for Prevention and Control of HIV / AIDS and STIs for 2011-2015].
6. Ordinul Ministerului Sănătății № 344 din 05.09.2007 „Cu privire la crearea Serviciului de Consiliere și Testare Voluntară” [Ministry of Health Order № 344 of 05.09.2007 “On creation of VCT Service”].